

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף צו

(בעמוד הקודם)

קושיא: **אמר ליה רבינא לרב אשי**: וכי שמואל אמר שבעל חוב נותן ללוקח את השבח? והרי אמר שמואל שבעל חוב גובה את השבח ולא מחזיר ללוקח כלום!

רב אשי מתרץ לרבינא: **א"ל לא קשיא, כאן בשבח המגיע לכתפים**: כגון בתבואה שגדלה כל צרכה, אז הבעל חוב נותן אותה או את דמיה ללוקח, אבל **בשבח שאין מגיע לכתפים** כגון בתבואה שלא גדלה כל צרכה, אז הבעל חוב גובה הכל ולא מחזיר ללוקח כלום.

קושיא: **אמר ליה**: אמר רבינא לרב אשי - והרי בכל יום אנו רואים ששמואל פוסק שעל הבעלי חובות לגבות אפ"י שבח המגיע לכתפים.

תירוץ: **אמר ליה לא קשיא**: ענה לו רב אשי - כששמואל פסק שעל הבעל חוב לגבות הכל ולא להחזיר ללוקח את השבח זה במקרה שהלווה חייב לבעל חוב סכום השווה לשדה עם השבח שעליה, וכשהוא פסק שעל הבעל חוב להחזיר ללוקח את השבח זה במקרה שהלווה חייב לו סכום השווה רק לשדה בלבד ללא השבח.

👉 **נחלקו האמוראים במס' כתובות מה הדין כשהבעל חוב בא לגבות את הקרקע מהלקוחות של הלווה, ויש ללוקח מעות, האם הלוקח יכול 'לסלק' את הבעל חוב מהקרקע דהיינו לשלם לבעל חוב מעות במקום הקרקע או לא.**

אמר ליה: אמר לו רבינא - תירוצך טוב לסובר (במס' כתובות) שגם אם יש ללוקח מעות אינו יכול לסלק את הבעל חוב מהקרקע, לפי שיש לבעל החוב זכות לקחת את גוף הקרקע המשועבדת לו, שאז מובנים דברי שמואל שהבעל החוב אינו צריך לתת תשלום לקונה עבור השבח שהשביח בקרקע מן הקרקע אלא יכול לשלם לו כסף עבור השבח, משום שיש לו זכות בגוף הקרקע. אבל לסובר שם שאם יש

ללקוח מעות הרי הוא יכול לסלק את הבעל חוב מהקרקע, לא מובן מדוע שמואל פסק שהבעל חוב יכול לגבות גם את השבח, והרי הלקוח יכול לטעון לו 'אם היו לי מעות הייתי יכול לסלק אותך מכל הקרקע ולתת לך את המעות עבור החוב במקום הקרקע, א"כ עכשיו תן לי לפחות חלק בקרקע כשיעור השבח שלי'.

אמר ליה: ענה לו רב אשי - דברי שמואל (שהבעל חוב משלם ללקוח דמים עבור השבח) נאמרו במקרה שהלווה עשה את שדהו אפותיקי עבור החוב, דהיינו שאמר למלווה שהפירעון עבור החוב יהיה רק מהשדה הזאת, ובמקרה כזה כולם מודים שהלוקח לא יכול לסלק את הבעל חוב בדמים, אלא הבעל חוב נוטל את כל הקרקע ונותן ללקוח דמים עבור השבח.

*

אמר רבא: מי שגזל והשביח את הגזילה, ואח"כ מכר אותה למישהו אחר או שהוריש אותה בירושה, הדין הוא שהקונה או הורש זכה בשבח, שכיון שהגזלן כבר זכה בו, הרי שאת מה שזכה מכר או הוריש.

בעי רבא: מה הדין אם זה שקנה את הגזילה מהגזלן השביח את הגזילה, האם השבח שייך לו או לא?

בתר דבעיא הדר פשטה: אחרי שרבא הסתפק בזה, חזר ופשט את הספק - אדם שמוכר לשני חפץ הרי הוא מוכר לו את כל הזכויות שיש לו בחפץ, וכיון שלגזלן היה זכות בשבח של הגזילה לכן הזכות הזאת עוברת ללקוח והשבח שלו.

השביח עובד כוכבים את הגזילה, של מי השבח?

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: וכי אנו עושים תקנה לגוי? והרי כל הסיבה שהגזלן קונה את השבח הוא משום 'תקנת השבים', ולא יתכן שתיקנו זאת גם עבור גוי.

אמר ליה: אמר לו רבינא, רבא הסתפק במקרה שהגזלן מכר את הגזילה לישראל, והשאלה היא האם הישראל קנה את השבח או לא.

קושיא: סוף סוף: כיון שהישראל בא מכוחו של הגוי הרי הוא כגוי לענין זה, וכשם שלגוי אין זכות בשבח כך לישראל אין.

תירוץ: לא צריכא: אלא רבא הסתפק במקרה שישראל גזל ומכר לגוי, והגוי השביח את הגזילה, וחזר הגוי ומכרה לישראל, השאלה היא האם כיון שהגזלן הראשון היה ישראל וגם לבסוף הגזילה נמצאת ביד ישראל לכן עשו רבנן 'תקנת השבים', או שמא כיון שהיה כאן גוי באמצע לא עשו רבנן את התקנה. תיקו.

*

אמר רב פפא: מי שגזל דקל מחבירו וקצצו, אפילו אם הוא השליכו מהקרקע של הנגזל לקרקע שלו, לא קנה את הדקל, ועליו להשיב את הדקל בעצמו ולא את דמיו. והטעם הוא - לפי שלא היה כאן שום שינוי בדקל, שהרי בהתחלה הוא היה נקרא 'דקל' וגם כעת הוא נקרא 'דקל'.

דיקלא ועביד גובי: וכן אם הוא גזל דקל ואח"כ חתכו לגזירי עץ לא קנה, ועליו להשיב את החתיכות, לפי גם כעת הוא נקרא חתיכות 'דקל'.

גובי ועבדי כשורי: אבל אם הוא גזל גזירי עץ ועשה מהם קורות, קנה אותם בשינוי ויחזיר דמים, לפי שכעת הם כבר נקראים 'קורות'.

כשורי ררכבי ועבדיהו כשורי זוטרי: ואם הוא גזל קורות גדולות ועשה מהם קורות קטנות לא קנה, כי עדיין הם נקראים 'קורות'.

עבדיהו קצוציתא: אבל אם הוא עשה מהקורות קרשים, קנה אותם בשינוי, לפי שכעת הם כבר נקראים 'קרשים' ולא 'קורות'.

*

אמר רבא: הגוזל לולב ועשה אותו קנים (= שניתק כל עלה ועלה משדרת הלולב), קנה אותו בשינוי, לפי שבהתחלה הוא היה נקרא 'לולב' וכעת כבר נקרא 'הוצי'.

הוצי ועבדיהו חופיא: הגוזל עלי לולב ועשה מהם מטאטא, קנה אותם בשינוי.

חופיא ועבדיה שרשורא: הגוזל מטאטא ועשה ממנו חבל, לא קנה אותו, לפי שהוא יכול להתיר את החבל ולהחזירו להיות מטאטא, וא"כ אין זה שינוי.

*

בעי רב פפא נחלקה התיומות מהו: גזל לולב ולאחר מכן נחלקה 'התיומת' שלו כלומר נחלק העלה האמצעי של הלולב לשניים. האם זה נחשב 'שינוי' והגזלן הקונה את הלולב או לא?

ניטלה התיומות פסול: אם נחתך העלה האמצעי, הלולב פסול. הגמרא מבינה שהוא הדין אם נחלקה התיומת פסול. ומכיון שהלולב פסול ממילא זה נחשב לשינוי הקונה.

דחייה: לא, ניטלה שאני: יתכן שדוקא ניטלה התיומת הלולב פסול בגלל שהוא חסר את העלה האמצעי, אבל אם רק נחלקה התיומת הלולב כשר.

ת"ש דא"ר מתון וכו': הגמרא מסיקה שמכיון שנחלקה התיומת פסול, הגזלן קונה בשינוי הזה את הלולב.

אמר רב פפא האי מאן דגזל עפרא: הגזלן עפר מחבירו ועשה ממנו לבינה, הוא לא קנה אותה ועליו להחזירה כמות שהיא. כי אין זה נחשב לשינוי משום שהוא יכול לכתוש אותה ולהחזיר אותה בחזרה להיות עפר, ואם כן זהו 'שינוי החוזר לברייתו'.

לבינתא ועבדיה עפרא: אבל הגזלן לבינה וכתש אותה לעפר, קנה אותה בשינוי. ואין לומר שהוא יכול לחזור ולעשות ממנה לבינה, כי אז זו תהיה לבינה חדשה ו'פנים חדשות באו לכאן', משום שאי אפשר לעשות בכל פעם את אותה לבינה בדיוק באותו הגודל.

האי מאן דגזל נסכא: הגונב חתיכת כסף ועשה ממנה מטבעות, לא קנה כי הוא יכול לחזור ולעשות מהם חתיכת כסף. ואפילו שהחתיכה לא תהיה באותו הגודל של החתיכה הראשונה, כאן אין שום משמעות לגודל שהיה בתחילה ולכן זה לא נחשב שינוי. אבל הגונב מטבעות ועשה מהם חתיכת כסף קונה את הכסף בשינוי, כי אם יחזור ויעשה ממנה מטבעות הרי זה מטבעות חדשים.

שחימי ועבדיהו חדתי: גזל מטבעות כסף שהשחירו והפך אותם להיות כמו חדשים, אין זה שינוי משום שלבסוף הם יחזרו שוב להיות שחורים וזהו 'שינוי החוזר לברייתו'. אבל אם גזל מטבעות חדשים והשחיר אותם קנה אותם בשינוי, משום שגם אם הוא יחזור ויעשה אותם חדשים תישאר להם חלק מהשחרורית שהיתה להם בתחילה.

למדנו במשנה: זה הכלל כל הגזלין משלמין כשעת הגזילה.

זה הכלל לאתויי מאי: מה הכלל הזה בא לרבות (מלבד הכתוב במשנה)? והתשובה: שגם הגונב טלה והטלה נעשה איל, זה נחשב לשינוי והוא קונה אותו. ולכן אם אחר כך הוא טבח או מכר את האיל, נמצא שאת שלו הוא טובח ואת שלו הוא מוכר, ואם כן הוא משלם רק כפל (על הגניבה) ולא ארבעה וחמישה (על הטיחה והמכירה, כי הוא טבח ומכר את שלו).

ההוא גברא: מעשה באדם שגזל צמד בקר מחבירו. הלך וחרש איתם וזרע איתם. לאחר מכן החזירים בחזרה לבעלים. אמר רב נחמן צריך לשום את מה שהוא השביח עם הבקר הגזול, ולשלם את השבח לבעלים.

אמר ליה רבא: וכי רק השוורים השביחו, והקרקע לא היתה שותפה בשבח? אמר רב נחמן – וכי אמרתי שישלם את כל השבח? התכוונתי שישלם רק חצי מהשבח.

אמר ליה (רבא): הרי זו גזילה, והדין הוא שהשוורים חוזרים כמות שהם. ומדוע על הגזלן לשלם את השבח שהשביח איתם?

אמר ליה (רב נחמן): האם לא אמרתי לך שכשאני יושב בבית דין אל תאמר לי דבר? כי אמר הונא חברינו עלי, שאני ושמואל המכונה 'שבור מלכא' (= מלך פרס) כמו 'אחים' בדין, ושמואל הלכה כמותו בדינים. והטעם שפסקתי כך בגלל שהאיש הזה הוא גזלן עתיק ורציתי לקנוס אותו על מעשיו.

משנה: גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו: מכיון שהזגילה השתנתה הגזלן קונה אותה בשינוי ומשלם לבעלים כשעת הגזילה. לדעת רבנן (=ת"ק) אפילו בעבדים משלם כשעת הגזילה כי לשיטתם עבדים נחשבים כמטלטלין, לדעת רבי מאיר עבדים מחזירים כמות שהם, בגלל שעבדים נחשבים כקרקע והדין הוא שקרקע אינה נגזלת.

גזל מטבע ונסדק וכו': הגזילה השתנתה ולכן הוא קנה אותה בשינוי ומחזיר כשעת הגזילה.

מטבע ונפסל: אבל מטבע ונפסל (כלומר נפסל השימוש בו על ידי המלכות) אין זה שינוי הניכר ואינו נחשב שינוי (שלא כמו מטבע שנסדק שהוא שנוי הניכר).

וכן בהמה שנעבדה בה עבירה, כגון שנרבעה או שעבדו אותה כעבודה זרה שהיא נפסלת לקרבן, אין זה שינוי הניכר ואינו נחשב שינוי.

וכן אם עשה בבהמה מום שאינו ניכר ביחס לבהמת חולין אבל הוא ניכר ביחס לבהמת קרבן, כגון מום ב'דוקין שבעין'. אפילו שהבהמה 'נפסלה מעל גבי המזבח' אין זה שינוי הניכר, כי בהמת חולין לא עומדת להיקרב למזבח.

וכן אם הבהמה הרגה אדם ברשותו של הגזלן והיא עומדת לסקילה, אין בה שינוי ניכר ויכול להחזירה לבעלים כמות שהיא.

גמרא: לא הזקינה הזקינה ממש: לאו דוקא שהבהמה הזקינה, אלא אפילו אם היא כחשה וירדה מערכה (שזה שינוי פחות מהזקינה כי לא השתנה הגוף שלה), בכל אופן זה נחשב שינוי. קושיא: **והא אנן הזקינה תנן:** הרי במשנה כתוב 'הזקינה' ולא 'כחשה'. תשובה: הכוונה כחשה כגון שהזקינה אבל לאו דוקא.

אפילו גנב טלב ונעשה איל: כפי שפירשנו למעלה.

אמר ליה לאו אמינא לך: אמר רב אשי למר קשישא - האם לא אמרתי לך שלא תחליף את השמות של בעלי המימרות! המימרא הזו נאמרה בשם רבי אילעא ולא בשם רבי יוחנן.

*

קושיא: **ורב שביק רבנן:** האם רב עזב את רבנן ופסק כרבי מאיר? והרי יחיד ורבים הלכה כרבים.

תירוץ: **אמרי משום דברייטא איפכא תניא:** בברייטא כתוב הפוך - רבי מאיר הוא זה שסובר משלם כשעת הגזילה ורבנן סוברים שבעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. ולכן אמר רב שהלכה כרבי מאיר של משנתנו שהוא בעצם רבנן של הברייטא.

קושיא: **ורב שביק מתניתין:** האם רב עזב את המשנה ונקט כברייטא? (הרי את הברייטות רבי לא הכניס לתוך המשנה). תשובה: **רב מתניתין נמי איפכא תני:** רב הפך גם את השיטות במשנה שלנו כמו הברייטא. קושיא: **ומאי טעמיה דרב דאפיך וכו':** מדוע רב הופך את המשנה בגלל הברייטא, אדרבה היה עליו להפוך את הברייטא בגלל המשנה. תירוץ: **אמרי רב מתניתין איפכא אתנייה:** רב קיבל

מרבותיו שהשיטות במשנה הפוכות. (ואם כן כוונתו לומר הלכה כרבי מאיר במשנה שבידינו בגלל שזה בעצם רבנן כפי שקיבל מרביתו, וכדלהלן).

תירוץ נוסף: ואי בעית אימא: אמנם לא הופכים משנה בגלל ברייתא אחת, אבל כן הופכים בגלל שתי ברייתות. וכאן יש שתי ברייתות שואמרות הפוך מהמשנה. הראשונה הנ"ל, והשניה כדלהלן.

המחליף פרה בחמור: בעל הפרה רצה למכור לבעל החמור את הפרה שלו, ובעל החמור רצה למכור לבעל הפרה את החמור שלו, ולכן הם עשו 'קנין חליפין' דהיינו בעל הפרה משך את החמור ובאותו הרגע נקנתה לו הפרה היכן שהיא. לאחר מכן באו וראו שהפרה ילדה ולא ידוע מתי היא ילדה. וכן המוכר את שפחתו לאחרים ב'קנין כסף' ולאחר מכן התברר שהיא ילדה.

אם המוכר טוען 'ברשותי ילדה' והקונה שותק, המוכר זוכה בולד בגלל שהמוכר טוען 'ברי' (= ברור לי) והקונה טוען 'שמא' (= שתיקתו מעידה על כך שאינו יודע), והדין הוא ברי ושמא ברי עדיף.

ואם כל אחד מהם אומר 'איני יודע', יחלקו ביניהם את הולד. כי 'ממון המוטל בספק חולקין'.

ואם שניהם טוענים 'ברשותי ילדה', ישבע המוכר שילדה ברשותו ויקבל את הולד. והטעם שדוקא המוכר נשבע, בגלל שמדובר שהמוכר חתך את ידה של השפחה, והקונה טוען 'תביא לי שפחה שלימה עם ולדה', והמוכר אומר לו 'אכן מגיע לך שפחה שלימה אבל הולד נולד ברשותי'. נמצא שהמוכר הוא מודה במקצת (כי הוא מודה על השפחה וכופר על הולד), ועליו להישבע שבועת 'מודה במקצת' שהיא שבועה דאורייתא. ולומדים מדין השומרים שהשבועה שכתורה היא דוקא להישבע ולא לשלם, כלומר שהנתבע נשבע ולא התובע. ולכן המוכר נשבע ומשאיר את הולד ברשותו. (כי הוא הנתבע לתת גם את הולד. אבל אם הקונה היה נשבע היה על המוכר לשלם לו את הולד).

זו דעת רבי מאיר שנשבע גם על הולד של השפחה. אבל לדעת חכמים אין נשבעים על עבדים כי דינם כקרקעות. מוכח שלדעת חכמים עבדים כקרקע (ושלא ככתוב במשנתנו שלדעת חכמים עבדים שהזקינו משלם כשעת הגזילה כי עבדים

כמטלטלין וקונה אותם הגזלן בשינוי. אלא עבדים כקרקע ואם כן קרקע אינה נגזלת ויכול לומר לו הרי שלך לפניך).

קושיא: **האי הלכה כרבי מאיר:** אם רב הופך את המשנה, מדוע הוא אומר הלכה כרבי מאיר והרי לשיטתו היה עליו לומר הלכה כרבנן. תשובה: **הכי קאמר:** הלכה כרבי מאיר לפי שיטתכם שאתם הופכים את הדעות במשנה שלא כמו שקיבלתי מרבתי.